

Inzetten op kwaliteitsontwikkeling met data uit de monitoringsvragen bij het leerplan *Zin in leren! Zin in leven!*

1 Waartoe? Wat? Hoe?

Als leraar, schoolteam en schoolleider wil je op geregelde tijdstippen reflecteren of je onderwijsaanbod wel leidt tot de best mogelijke resultaten bij leerlingen. Wanneer je hierrond bovendien op geregelde tijdstippen met mekaar in gesprek gaat, komt dat de onderwijskwaliteit ten goede.

**“Reflecteer over
onderwijskwaliteit door in het
team geregeld in gesprek gaan
over het onderwijsaanbod. “**

De digitale omgeving van het leerplan *Zin in leren! Zin in leven!* (Zill) biedt kansen om je kwaliteitsontwikkeling systematisch te ondersteunen. Bij alle leveranciers van planningssoftware voor de basisschool kunnen Zill-gebruikers hiervoor overzichten genereren.

1.1 Genereren van overzichten

Met één druk op de knop kan je als leraar of een directeur vanuit je digitale planningsomgeving deze Zill-overzichten genereren: welke ontwikkelvelden, -thema's en doelen stonden in de focus. Je kan overzichten opvragen voor een zelf afgebakende periode en per leerling¹, (klas-)groep, voor de gehele school, voor een combinatie van leerjaren (bijv. kleuters, parallelklassen). We benoemen dat als gegevens op nano- (leerling), micro- (klas) of mesoniveau (school). Naast cijfergegevens krijg je ook eenvoudige grafische voorstellingen.

Met alle softwareleveranciers is afgesproken dat ze minimaal deze overzichten beschikbaar stellen aan hun gebruikers:

- 1) Gewicht persoonsgebonden en cultuurgebonden ontwikkelvelden: in hoeveel % van de onderwijsarrangementen wordt ingezet op binnen- en/of buitencirkel?
- 2) Gewicht ontwikkelvelden: in hoeveel % van de onderwijsarrangementen komen de ontwikkelvelden aan bod?
- 3) Aanbod ontwikkelthema's: welke ontwikkelthema's komen (niet) vaak voor?
- 4) Integratie ontwikkelvelden: in welke mate combineer ik het gekozen ontwikkelveld met andere ontwikkelvelden?

¹ Alleen indien onderwijsarrangementen ook voor individuele leerlingen gemaakt worden, bijvoorbeeld bij verhoogde zorg

5) Hoeveel keer werd aan een generiek doel gewerkt en in welke onderwijsarrangementen?

Daarnaast staat het softwarebouwers vrij om andere overzichten aan te bieden en zo in te gaan op specifieke vragen van schoolteams.

1.2 Beginanalyse planningssoftware

Om de overzichten uit zo'n planningstool te kunnen interpreteren is het belangrijk te weten hoe doelenkeuzes in de planningstool ingebracht worden.

Een concreet voorbeeld maakt dit duidelijk: drie basisscholen starten dit schooljaar met eenzelfde nieuwe methode wiskunde in het lager onderwijs. De invoering gebeurt systematisch per graad. De doelen van deze methode kunnen les per les automatisch opgeladen worden in de planningstool van elke leraar. De methodemaker wil zo

volledig mogelijk zijn en biedt bij elke activiteit een ruim aantal Zill-doelen aan. Elk team neemt de overzichten uit de planningstool mee in besprekingen van de vorderingen van invoering.

“Bij het bespreken van de gegenereerde overzichten is het essentieel inzicht te verwerven in de manier waarop de registratie van doelen gebeurde.”

In **school A** nemen de leraren van de eerste graad de aangeboden doelen uit de methode integraal op. Bij het bekijken van de overzichten vanuit het leergebied wiskunde zien ze na een trimester dat in elke groep aan quasi alle doelen van wiskundig denken maar ook aan vele doelen taalontwikkeling en uit persoonsgebonden ontwikkelvelden gewerkt is.

In **school B** spreken de leraren van de eerste graad af dat ze gericht selecteren in het aangeboden doelen bij elke activiteit. Ze houden daarbij voor ogen: 'we selecteren doelen die we ook evalueren' (input-output) en beperken zich in hun planningssoftware tot slechts enkele van de aangeboden doelen (focus). Bij het bekijken van de overzichten vanuit het leergebied wiskunde zien de teamleden na een trimester dat er duidelijke verschillen zijn tussen wel/niet aangeboden Zill-doelen uit het ontwikkelveld wiskundig denken en bepaalde doelen uit het ontwikkelveld initiatief & verantwoordelijkheid en het ontwikkelveld mediakundige ontwikkeling duidelijk meegenomen zijn in hun aanbod.

In **school C** krijgen leraren de vrijheid om hun planningssoftware/agenda zelf te benutten zoals dat voor hen persoonlijk best werkt. Eén leraar werkt met nota's in de papieren methodehandleiding. Drie andere leraren uit die eerste graad werken met een digitale planner volgens eigen inzichten. Bij het bespreken van de vorderingen van het implementeren van de nieuwe methode, bekijken ze ook de trimesteroverzichten. De leraar die niet met een planningssoftware werkt, heeft speciaal voor dat overleg een overzicht gemaakt en alle doelen waaraan ze werkte uitgetypt en geturfd. De drie andere leraren genereren vanuit de planningssoftware overzichten per groep en voor de drie groepen samen. Ze ontdekken daarbij dat er veel verschil is tussen de geregistreerde doelen per groep.

Elk van deze drie scholen hanteert planningssoftware op een andere manier. Bij het bespreken van de gegenereerde overzichten is het essentieel inzicht te verwerven in de manier waarop de registratie van doelen gebeurde. Het interpreteren van overzichten kan alleen dan correct gebeuren.

Reflectiestap 1: beginanalyse maken rond gebruik van planningssoftware

Besprek met het lerarenteam hoe jullie planningssoftware inzetten. Maakten jullie al afspraken? Waarom wel/niet? Vinden jullie het zinvol om afspraken te maken? Waarom wel/niet? Waarover wel/niet?

Denk bij het maken van teamafspraken al aan wat je uiteindelijk met de overzichten wil doen (zie ook punt 2).

Enkele suggesties:

- Wat registreer je wel/niet (focus)?
- Hoe registreren leraren met specifieke opdrachten? (zorgleraar, leraar LO, ...)
- Hoe gaan we om met methodedoelen? Aan-/afvinken van doelenselectie uit methodes?
- Hoe registreren we terugkerende (kleine) momenten (bijvoorbeeld ochtendkring, koekmoment, ...)
- Hoe registreren we aangeboden doelen in vaste/wisselende hoeken
- Hoe registreren we doelen waaraan we bewust werken tijdens (middag-)pauzes?
- Hoe registreren we onze groepsoverstijgende activiteiten?
- ...

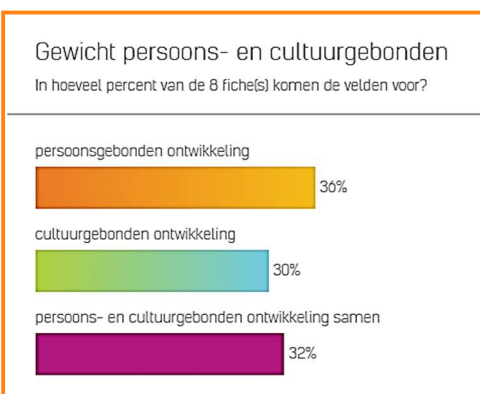

2 Aan de slag met de monitoringvragen

2.1 Vooraf

De afbeeldingen die we hieronder gebruiken komen misschien niet uit jouw planningssoftware. Het uitzicht verschilt naargelang de softwarebouwer. De inhoud wordt echter telkens op dezelfde manier opgebouwd.

2.2 Verhouding persoons- en cultuurgebonden ontwikkelvelden

Werken aan een harmonische ontwikkeling van elk kind betekent inzetten op een onderwijsaanbod met doelen uit zowel de persoonsgebonden als de cultuurgebonden ontwikkeling. Fiches waarin beide ontwikkelingen tegelijk worden gestimuleerd verdienen aanbeveling. In het overzicht bij deze eerste monitoringvraag kan je nagaan in hoeveel fiches er wordt gefocust op respectievelijk persoonsgebonden ontwikkeling, cultuurgebonden ontwikkeling of beide. Zo bewaak je in welke mate je de integratie van persoonsgebonden en cultuurgebonden

ontwikkeling realiseert. Niet de % op zich zijn belangrijk wel waarom de overzichten er zo uitzien. Interpreteer de verhouding tussen persoonsgebonden- en cultuurgebonden ontwikkelvelden vanuit de manier waarop je als leraar en schoolteam inzet op die harmonische ontwikkeling van elk kind.

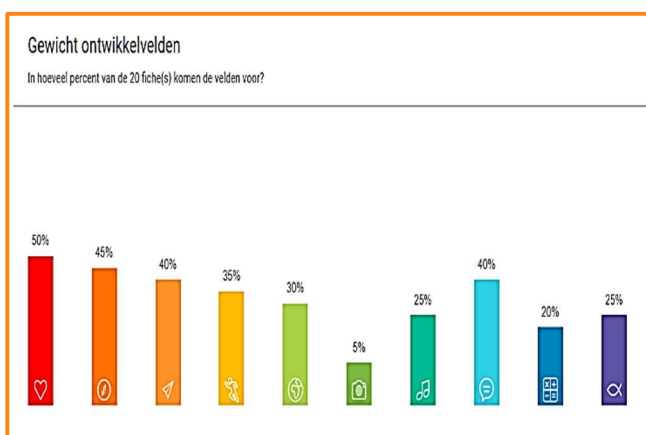
Reflectiestap 2: interpreteren van de verhouding persoonsgebonden- en cultuurgebonden ontwikkelvelden

- Kan je het beeld van de grafiek voor jouw registratie verklaren? Hoe? Welke andere bronnen neem je mee in die verklaring? Wat besluit je voor jezelf met dat beeld?
- Kunnen jullie het beeld verklaren voor het gehele schoolteam? Hoe? Zijn er verschillen tussen (parallel)collega's? Hoe verklaar je die vanuit andere informatiebronnen?
- ...

Besluit door afspraken te herbevestigen of te vernieuwen.

2.3 Gewicht van de ontwikkelvelden

Elke school is zelf eigenaar van hoe ze de verschillende ontwikkelvelden in samenhang aanbiedt aan haar leerlingen: in decretale leergebieden, thematisch, projectmatig of in een andere vorm. Door dit overzicht kan je achterhalen in welke mate de aandacht naar elk van de tien ontwikkelvelden gaat. Interpreteer de verschillen die je ziet en bespreek samen of en waarom/wanneer een bijsturing of extra -aandacht voor een bepaald ontwikkelveld nodig is.

Reflectiestap 3: interpreteren van het gewicht van de ontwikkelvelden

- Kan je het beeld van de grafiek voor jouw registratie verklaren? Hoe? Welke andere bronnen neem je mee in die verklaring?
- Kunnen jullie het beeld verklaren voor het gehele schoolteam? Hoe? Zijn er verschillen tussen (parallel)collega's? Hoe verklaar je die vanuit andere informatiebronnen?
- ...

Besluit voor jezelf met een aandachtspunt voor de volgende periode. Doe datzelfde met het gehele team.

2.4 Aanbod ontwikkelthema's

Met deze gegevens kan je ontdekken in welke mate de 46 ontwikkel-thema's die Zill bevat aan bod komen in jouw onderwijsaanbod en in het gehele aanbod op school. Je kan de ontwikkelthema's afllopend en oplopend sorteren: van 'komt veel aan bod tot komt minder aan bod' of omgekeerd naar gelang de focus die je neemt bij het interpreteren van deze grafieken.

Reflectiestap 4: interpreteren van het aanbod ontwikkelthema's

Een aantal basisvragen kan je opnieuw hanteren:

- Kan je het beeld van de grafiek voor jouw registratie verklaren? Hoe? Welke andere bronnen neem je mee in die verklaring? Zit er een evenwicht in jouw aanbod? Welke ontwikkelthema's vragen om bijsturing? Welke niet?
- Kunnen jullie het beeld verklaren voor het gehele schoolteam? Hoe? Zijn er verschillen tussen (parallel)collega's? Hoe verklaar je die vanuit andere informatiebronnen? Zit er een evenwicht in het totale aanbod? Verschilt dit met de overzichten per leraar? Waarom (niet)? Is er verschil tussen leraren bij jonge kinderen of oudere leeftijden? Waarom (niet)?

Met deze grafieken kan je als schoolteam ook inzoomen op speerpunten in de pedagogische visie van de school:

- Zie je jullie speerpunt rond 'gezond leven' weerspiegeld in de grafieken? Hoe? Waarom wel/niet?
- Komt jullie 'sportieve school' boven in de grafieken? Hoe? Waarom wel/niet?
- Wordt het speciale jaarthema rond 'samenwerken' weerspiegeld in de overzichten? Waar wel/niet? Waarom?

Besluit voor jezelf met een aandachtspunt voor de volgende periode. Doe datzelfde met het gehele team.

2.5 Integratie van de ontwikkelvelden

Zill bepleit een geïntegreerde aanpak van het onderwijs waarbij de verschillende ontwikkelvelden en -thema's met elkaar worden verbonden. In dit overzicht krijg je een overzicht van de combinaties die je in de voorbije periode hebt gemaakt. Je kiest telkens één ontwikkelveld en kan op die manier kijken met welke andere ontwikkelvelden je de afgelopen onderwijstijd verbinding maakte. Zo kan je vaststellen welke

ontwikkelvelden je gemakkelijk met mekaar combineert en welke meer uitdaging van jou vragen. Het is nooit de bedoeling om ingewikkelde constructies te maken om alles met alles te combineren. De grafieken moeten je inzicht bieden in wat je doet en laten stilstaan bij je dagdagelijkse keuzes (individueel of als schoolteam).

Reflectiestap 5: integratie van de ontwikkelvelden

Hanteer opnieuw een aantal basisvragen:

- Kan je het beeld van de grafiek voor jouw registratie verklaren? Vanuit alle ontwikkelvelden? Hoe? Welke andere bronnen neem je mee in die verklaring? Zit er een evenwicht in jouw aanbod? Welke combinaties maak jij veel? Welke opvallend minder? In welke mate benutte je alle kansen? Hoe tevreden ben je over de gemaakte combinaties? Welke kansen heb je benut? Welke bijkomende kansen zie je nog?
- Kunnen jullie het beeld verklaren voor het gehele schoolteam? Hoe? Zijn er verschillen tussen (parallel)collega's? Hoe verklaar je die vanuit andere informatiebronnen? Zit er een evenwicht in het totale aanbod? Verschilt dit met de overzichten per leraar? Waarom (niet)? Is er verschil tussen leraren bij jonge kinderen of oudere leeftijden? Waarom (niet)?

Besluit voor jezelf met een aandachtspunt voor de volgende periode. Doe datzelfde met het gehele team.

3 Overzichten tot op het niveau van de generieke doelen

Wil je overzichten tot op niveau van de doelen? Ook dat kan via de knop **rapportage**. Zo genereer je gedetailleerde overzichten per gekozen periode en groep: in hoeveel van de geregistreerde activiteiten werkte je aan een bepaald doel? Aan welke doelen werkten jullie nog minder, ook dat is informatie die je op dit niveau kan genereren.

Doelen- en ficherapportage		
Hoeveel keer werd aan een generiek doel gewerkt en in welke fiche?		
Socio-emotionele ontwikkeling (10 fiches)		
Relationele vaardigheden (14 fiches)		
SEv1	Zich engageren in relaties, daar deugd aan beleven en zich daarover uitdrukken	in 0 fiches aan gewerkt
SEv2	De verscheidenheid van mensen als een rijkdom ervaren en deze benutten	in 4 fiches aan gewerkt
SEv3	Samenwerken met anderen en zo bijdragen aan het realiseren van een gemeenschappelijk doel	in 6 fiches aan gewerkt
SEv4	Bewust sociale rollen opnemen die zowel het individueel als het groepsbelang ten goede komen in diverse situaties en contexten	in 7 fiches aan gewerkt
Leiding aanvaarden en opvolgen		

Reflectiestap 6: overzichten op niveau van generieke doelen

Hanteer dit detailoverzicht vooral voor jouw onderwijsaanbod:

- Kan je het beeld van de grafiek voor jouw registratie verklaren? Vanuit alle generieke doelen? Hoe? Welke andere bronnen neem je mee in die verklaring? Zit er een evenwicht in jouw aanbod? Welke doelen kies je veel? Welke opvallend minder?
- Vergelijk het beeld met een naaste collega (parallel, groep voor of volgend op jouw groep). Welke vragen hebben jullie bij mekaar beeld? Zijn er verschillen? Hoe verklaar je die vanuit andere informatiebronnen? Zit er een evenwicht in ieders totaalaanbod? Waarom (niet)?

Hanteer dit detailoverzicht ook wanneer je als schoolteam sterk wil inzetten op één ontwikkelthema of/en een selectie van generieke doelen vanuit jullie pedagogisch project, noden vanuit de leerlingenpopulatie of groeikansen vanuit een kwaliteitsonderzoek (IDP, inspectie,...).

- Weerspiegelen de overzichten jullie keuzes? Hoe en waarom (niet)?
- Welke andere bronnen kunnen de grafieken mee verklaren? Waar zie je nog blinde vlekken? Hoe gaan jullie daaraan werken?

Ook hier kan je telkens een besluit nemen voor jezelf (een aandachtspunt voor de volgende periode) of voor de keuzes van het gehele team.

4 Een pleidooi voor leerplandiscours

Reflecteren over elk van de beschreven overzichten helpt je/een team om over het onderwijsaanbod na te denken, het bij te sturen of af te toetsen aan leerlingresultaten. Dat komt de effectiviteit van het onderwijs ten goede. We benoemen dat met de term leerplandiscours.

Leerplandiscours is helemaal niet bedreigend, integendeel. In vele leraarskamers wordt spontaan en dikwijls leerplandiscours gevoerd. De overzichten die je vanuit de gebruikte planningstool kan genereren kan dat spontane leerplandiscours alleen maar ondersteunen. Op regelmatige basis samen (in duo's of met meer) reflecteren op het onderwijsaanbod dat je doet aan leerlingen geeft je een betere kijk op de kansen die jullie benutten en de groeimarge die je als school nog hebt.

Binnen het referentiekader onderwijskwaliteit lees je in de rubriek *ontwikkeling stimuleren*, deelrubriek *vormgeving onderwijsleerproces en leef- en leeromgeving* de kwaliteitsverwachtingen:

- V3 De leef- en leeromgeving en de onderwijsorganisatie ondersteunen het bereiken van de doelen.
- V4 Het schoolteam biedt een passend, actief en samenhangend onderwijsaanbod aan.

Slaag je er in om het onderwijsaanbod bovendien naast het resultaat van je aanbod te leggen, dan zet je nog een stap verder in het kwaliteitsdenken. Binnen het referentiekader onderwijskwaliteit kijk je dan naar deze kwaliteitsverwachtingen in de rubriek *resultaten en effecten*:

- R1 De school bereikt de minimale minimaal gewenste output bij een zo groot mogelijke groep van lerenden.
- R3 De school streeft bij elke lerende naar zoveel mogelijk leerwinst.
- R4 De school stimuleert de studievoortgang van elke lerende.
- R6 De school streeft naar effecten op langere termijn bij alle lerenden.

Bij leerplandiscours zijn niet alleen leraren betrokken. Het getuigt van een hoog responsief vermogen, wanneer het schoolteam erin slaagt om het Zin in leren! Zin in leven!-verhaal ook te delen met haar leerlingen en de ouders, of met derden die bij de schoolwerking betrokken zijn. In het referentiekader onderwijskwaliteit staat de ontwikkeling van de lerende altijd centraal. Elke partner zal beamen dat elke lerende recht heeft op het best mogelijke onderwijs. Stilstaan bij de relatie tussen onderwijsaanbod en resultaten heeft te maken met de rubriek *beleid* uit het referentiekader onderwijskwaliteit. Deze kwaliteitsverwachtingen uit deelrubrieken *beleid en onderwijskundig beleid* zet je met leerplandiscours in de focus:

“Onderbouw spontaan leerplandiscours met data uit de planningstool.”

- BL1 De school ontwikkelt en voert een gedragen, geïntegreerd en samenhangend beleid rekening houdend met haar pedagogisch project.
- BL4 In de school heerst een innovatieve en lerende organisatiecultuur.
- BL6 De school communiceert transparant over haar werking met alle betrokkenen.
- BL7 De school ontwikkelt en voert een doeltreffend beleid op het vlak van leren en onderwijzen.

